

Ještě tu není

*Čeká až si jí všimneš,
jako klíště přichycena k příležitosti
– v náhodě nájemnice.
Bytem někde na ulici, pod mostem
anebo v tramvaji s neurčeným itinerářem.*

*Čeká, jako čekají stromy
v Lucemburské zahradě,
v moři z hnědých perel. Čeká*

*konkrétně někde neurčeně,
právě tam, někde,
na nesmělé lavičce
svého milence osměluje.*

Pokus o (inspirovanou) interpretaci

O „čem“ je tu vlastně řeč? O něčem, co není snadno - a možná co vůbec nelze - pojmenovat, aniž by to svádělo k neporozumění nebo dokonce falešnému porozumění. Je tomu tak proto, že slova a pojmenování mají své otřelé, ošoupané významy, takže ty méně nápadné a téměř skryté významy nám unikají. A i když je nějak cítíme nebo tušíme, jsou obvykle přehlušeny a překřičeny těmi běžnými a zaběhanými. Dalo by se proto říci, že tu je řeč o těch „pravých“ významech, které nás ve slovech tiše a nejčastěji marně oslovují, protože je neslyšíme. A neslyšíme je prostě proto, že za těmi otřelými a donekonečna opakovanými už nic oslovujícího nečekáme, že už žijeme a myslíme jen uprostřed té opakující se každodennosti, na kterou jsme si zvykli.

Ale kdy má vlastně nějaké slovo ještě nějaký hlubší význam? Jen tehdy, když se dá do služby nějaké „myšlenky“. Jenže my už ani pořádně nevíme, co to je „myšlenka“; už předem „víme“, že to je něco subjektivního, privátního, co nemusí mít se skutečností, s realitou mnoho společného. My přece víme, že rozhodující je tvrdá realita, a myšlenky mají „smysl“, jen když se řídí touto realitou. Myšlenky jsou těkavé, nelze je udržet, pokud je napevno nesvážeme s něčím pevným, s něčím „reálným“. Myšlenka má svou důležitost jen tehdy, když se drží skutečnosti a jejích řádů, jejích zákonitostí, jejích nutností. O takové myšlence pak řekneme, že je „pravdivá“; chceme tím říci, že se „shoduje“ se skutečností

Ale co když je pravdivost v něčem docela jiném? Co když pravda se vůbec neřídí a nemusí řídit reálnou skutečností, co když právě naopak ukazuje tu realitu v pravém světle, ve svém vlastním světle, ve světle pravdy? Jenže my přece už tak dávno a zcela nepochybně víme, že se pravda musí řídit skutečností, že musí „odpovídat věcem“, že se musí „shodovat s realitou“; jak by to mohlo být naopak, jak by to mohlo být obráceně? To by pak pravda musela být tou nejskutečnější „věcí“, tou nejreálnější „realitou“ - a to bychom přece už dávno poznali!

A právě do této myšlenkové a duchovní situace chce báseň říci něco nezvyklého: pravda tu ještě není, jen čeká, budeme-li připraveni a schopni si jí všimnout, zaslechnout ji navzdory tomu překřikování a hlučení všeho „jsoucím“, které „už jest“. Pravda na nás čeká, neprosazuje se silou, neveze se se všemi těmi nutnostmi a zákonitostmi, nenechá se nést proudem setrvačných procesů, ale hledá mezery, nezvládnutá místa, nahodilosti - právě náhodnosti jsou pro ni příležitostí, aby oslovila nějak, někdy, někoho - přesně jeho, přesně v tu chvíli, přesně tam na tom místě, ale předem neurčeně, nepředvídaně, nepředvídatelně. A neoslovuje ty mocné a sebevědomé, ale spíš ty nesmělé; a nejsou-li po ruce, dovede trpělivě čekat. Čeká jako adventivní pupeny celé dlouhé zimy, čeká na tu jarní chvíli, kdy se začnou lámat ledy a krusty a změkknou i nejtvrďší místa na tělech tlustokožců, od nichž by se nikdo ani nesnažil očekávat nějakou vnímavost. Ale oni tak třeba jen vypadají, aby se podobali těm skutečným tlustokožcům; třeba to je pro některé jen taková malá záchrana, takové mimikry, aby si ti silní a mocní příliš snadno a nevhodně, předčasně nevšimli. Třeba tam v hloubce je vnímavá duše, citlivé svědomí, anténa naladěná - nebo naladitelná - na příjem tichých signálů. A pak vznikne příležitost, náhoda, jíž se přichytí oslovující výzva pravdy, a

pravda se jí přidrží „jako klíště“, aby pak plná živé krve „odpadla“ někam do světa věcí a reálné skutečnosti.

K takové události může dojít kdykoli a kdekoli, kdy a kde se najednou objeví skulina v nutnostech. Nemusí to být v žádné vysoké společnosti, ale na ulici, třeba i pod mostem, třeba i v tramvaji (ale jen když nejezdí přesně podle plánu), a také v parku na lavičce, na které náhodou zrovna sedí nesmělec, tvářící se jako tlustokožec, aby na sebe neupozornil silné a mocné. A právě tohoto nesmělce přichází tato ne-náhodně oslovující pravda povzbudit, osmělit a posílit. Ovšem pod jednou podmínkou: že se proti ní neobrání, že se nezavře do své ulity i před ní, nejenom před nebezpečnými silnými a mocnými. A pak se spící pupeny probudí, začnou rašit, začnou žít, a tak se začnou vystavovat tomu velkému riziku, které je vždy spojeno se vstupem do života. Život je vždycky velice riskantní záležitostí, ale největším životním rizikem je pro každého, když se v nečekané, náhodné chvíli nechá oslovit ne-jsoucí, ale čekající pravdou, a když se nechá získat k tomu, aby se jí dal celým svým životem do služeb; právě tím se stává jejím „milým“. Nemusí to s takovým člověkem skončit dobře, ba málokdy to s ním skončí opravdu dobře. Ale takový život má potom smysl, neboť naslouchal, vyslechl a poslechl ne nějaké pouhé vypravování, ale přicházející, ještě ne-jsoucí, ale nezahlušitelnou výzvu toho, co jediné je „tím pravým“.

[LvH, 30. 5. 2016. Původ neznám, nedatováno, autor „básně“ neuveden. Před úpravou datováno: 11. 7. 2005 (ale vše ode mne pochází z roku 2005). Následující bylo připojeno přibližně v téže době. Pozn. aut.]

Poznámka:

Zdá se, že to docela pozoruhodně koresponduje s filosofickým pojetím „adventivní události“ nedávno zemřelého Jacquesa Derridy:

J.D.: ... Když jsem v průběhu posledních let musel pojmenovat věci tohoto řádu - „svobodnost“, nekalkulovatelnost, nepředvídatelnost, nerozhodnutelnost, událost, nadcházení, jiné -, často jsem mluvil o tom, „co přichází“.

É.R.: O tom, co přichází?

J.D.: Ano, co se nepředvídatelně vynořuje, co se dovolává mé odpovědnosti a zároveň ji přesahuje (mé odpovědnosti před mou svobodou - již se zdá nicméně předpokládat, mé odpovědnosti v heteronomii, mé odpovědnosti bez autonomie), událost, příchod toho, co (kdo) přichází, ale nemá ještě rozpoznatelný tvar - a co tedy nutně není jiným člověkem, mým bližním, druhem, bratrem (dovedete si představit všechny diskursy, které by to, co (ten, kdo) takto přichází, znovu uvedlo do hry). Může to být stejně tak dobře nějaký „život“ nebo dokonce nějaký „přízrak“ ve zvířecí či božské podobě, aniž by byl „zvířetem“ či „Bohem“, nemusí to být jen muž nebo žena, ani figura, jež je ze sexuálního hlediska definovatelná podle binárních jistot homo- či heterosexuality.

Tak tohle může být, tohle musí být událost hodná toho jména, přicházení, jež mne absolutně překvapí, něco, čemu a komu, za co a za koho již nemohu, již nesmím *neodpovídat* - způsobem tak odpovědným, jak je to jen možné: to, co přichází nebo co se na mě vrhá, to, čemu jsem vystaven mimo jakékoliv ovládnutí. Jde tedy o heteronomii: jiné je mým zákonem. To, co se na mě takto vrhá, ke mně nepřichází nutně proto, aby mne vyvolilo tím, že se prezentuje přede mnou, nepřichází takovým způsobem, že bych to *viděl přicházet* horizontálně, jako nějaký objekt nebo subjekt anticipovatelný na pozadí horizontu, předvídatelné budoucnosti. Jiné nemá horizont, stejně jako smrt. Jiné, jež se na mne vrhá, se přede mnou neprezentuje horizontálně, může mne přepadnout zeshora, vertikálně (ne snad odtud, kde přebývá Nejvyšší, ale přece jen z obrovské výšky!), anebo mne překvapit tak, že se objeví za mými zády, že přijde zezadu či zdola, z podzemí mé minulosti, tak, že je neuvídím přicházet nebo že je dokonce neuvídím nikdy a občas se budu muset spokojit s tím, že je budu pociťovat nebo poslouchat. A to ještě stěží.

[in: Co přinese zítřek? (dialog É. Roudinescu s Jacquesem Derridou), Praha 2003, str. 78-79.]